

EROS AND MAGIC IN THE ROMAN „HOMERIC” BY DOINA RUȘTI

Georgeta Pompilia Costianu (Chifu)
PhD. student, „Dunărea de Jos” University of Galați

Abstract: Doina Rusti, the novelist is the creator of an imaginary universe which interweaves the real world, the fantastic and the legendary realm of myths. The writer resorts to the inventive technique of the camouflage, behind appearances are always plentiful of hidden meanings which may not be perceived at first reading. Facilitating access to an array of unknown worlds, the fantasy literature of Doina Rusti exerts a mysterious power of attraction, thus the reading becoming a lively adventure of the spirit.

Keywords: Doina Rusti, imaginary realm, Homeric(epic), mythical, magical

Autoarea Doina Ruști este creatoarea unui univers imaginar propriu, în care realul se împletește mereu cu imaginarul și cu universul fabulos al miturilor. Scriitoarea recurge la o abilă strategie a camuflajului, în spatele aparențelor găsiindu-se, întotdeauna, o varietate de semnificații ascunse, care pot fi trecute cu vederea la o lectură superficială. Facilitând accesul către o diversitate de lumi necunoscute, literatura fantastică a Doinei Ruști dobândește o misterioasă putere de atracție, lectura transformându-se într-o adevărată aventură a spiritului.

Romanele Doinei Ruști se înscriu într-o lume inefabilă și pun accentul pe latura nevăzută a evenimentelor relatate. Atracția spre mister, spre fantastic, ascunde, de fapt, în creațiile Doinei Ruști, căutarea unei lumi tainice, a originii lucrurilor. Acest fapt este exprimat de prozatoare prin cuvinte care includ un strat secund de semnificații și simboluri sau sunt purtătoare a mai multor sensuri. Deși, de cele mai multe ori, scenariul este unul realist, acesta este presărat cu numeroase indicii care ne determină să părăsim, deseori, planul realului.

Imaginarul creat de autoare presupune o revalorificare a mitologiei, a fantasticului, a magiei. Realul se topește în imaginar și trece dincolo, într-un alt univers de mit și simbol, un spațiu al misterului. De aceea, putem considera că fantasticul operei Doinei Ruști nu se desprinde din atmosfera construită în roman, mai bine zis, din elementele tradiționale fantasticului, miraculosului, ci din modul în care un individ obișnuit trăiește și percepe supranaturalul.

În aceeași direcție se înscrie și noul său roman, intitulat „Homic”, care are toate ingredientele unei povești captivante: este cufundat în vălul diafan al fanteziei, prezintă un fir epic construit, cu migală, de mâna unui povestitor care știe să atragă lectorul în mrejele unei intrigii palpitate, construiește o atmosferă misterioasă, ce te lasă să meditezi mult timp după ce ai închis cartea și un subtext care sublimează tainele Lumii și ale Literaturii. Acțiunea romanului „Homic” începe într-o toamnă și se află la limita dintre magic și fantastic, în decorul unui București pitoresc, din secolul al XVIII-lea, secol obsesiv pentru autoare având în vedere faptul că este prezentat și în romanele „Manuscrisul fanariot” și „Mâța Vinerii”. Nu există o datare exactă a acțiunii romanului, acesta fiind „aruncat” în afara timpului, în miezul cald al poveștii. Romanul țese, ca prin vis, granițele unui univers ficțional în care se infiltrează, ca în alambicul unui alchimist, ingredientele înșelătoare ale realului și acelea, atât de pregnante, ale unei suprarealități, ce irump în plin cotidian. Așa cum afirmă criticul Paul Cernat, pe coperta IV a cărții, „*Homic* e romanul unei lumi bucureștene din epoca fanarioților, fără determinări istorice precise, dar recompuse cu o minuție și autenticitate

cuceritoare: un răsfăț al simțurilor și un desfrâu al fabulosului într-o carte a pasiunilor damnate.”

De-a lungul romanului, se înfățișează o lume prolixă, populată de ființe care își trag sevele din mitologia românească, povești întrețesute, personaje imaginare, iar evenimentele din trecut nu sunt distruse, ci reconstruite și recuperate metafictional. Un număr mare de întâmplări excepționale desfășurate în acest roman își au sorginea în imaginarul popular autohton. De exemplu, riturile și practicile magice: „poate că *sângele-dracului* o făcea să vizeze la niște întâmplări incredibile. Viața turcului, poveștile taingiului și, nu în ultimul rând, întâlnirea cu omul înalt erau într-un mod imprecis consecințele acelei flori pe care Despina i-o dăduse dintr-un motiv. N-o vedea făcând un act generos. Toată întâmplarea avea importanță doar pentru ea. Dacă era cineva care să dezlege misterele acelor viziuni aberante, persoana aceea nu putea fi decât Despina”¹. Transfigurarea literară a acestora, dar, mai ales, inventarea altora similare celor preluate din folclorul românesc reprezintă o particularitate a creațiilor autoarei. Astfel, interesant ar fi faptul că face referire la totetismul botanic și prezintă aspectele particulare ale mitologiei botanice pe teritoriul Daciei preromane, romane și române feudale. Între fitotemurile ce reflectă flora Daciei preistorice avem în vedere plantele sălbatice, domestice și fantastice - mătrăguna, rodul pământului cărora autoarea le-a adăugat calităților curative și o serie de calități prezumtive, deziderative sau fanteziste. Un exemplu în acest sens ar fi „*Gladișul*, cu trunchiul său pitic, e bun să-ți ia durerile de la ochi, *mătruna* te ferește de rele, iar prințul *odolean - câine viclean* - e bun de cules vara și de pus în casă, alături de *antonică* și de *mutătoare*, ca să nu te atingă vreun demon. Dacă te dor dinții, culegi *călin*, iar pe lângă el precis e și vreun arțar - îi jupoi *coașa* ca să faci vopsea fumurie, pentru căciuli. *Studența* îți face picioare ușoare, iar *hrenoasa* e moartea holerei”². Sau „Mărmănjica citi fermecată, aflând că *leușteanul* fusese pe vremuri un bărbat viteaz, care ucidea demonii, *știrul* luase naștere din dinții unui mistreț, *dediței* te ucideau, pentru că la rădăcinile lor cățelul pământului își lăsa din când în când lacrimile. Mărmănjica citi despre tuse, despre creșterea părului, dar și despre dragoste”³.

În ceea ce privește geneza romanului, acesta pornește, așa cum mărturisește autoarea, „de la o aspirație erotică, de la acel timp, de fapt, când nu știi încă ce-ți dorești, în schimb știi cu certitudine că vrei să ai, să strângi, cu un fel de lăcomie jenantă, aripioarele atât de fragile ale altei ființe, pe care nici măcar n-o cunoști. De aici, până la teritoriul mistic, în care trăiesc monștrii, zânele și spiridușii nu mai este decât un pas. Iar Homeric este povestea acestui pas.” (Doina Ruști) Imersiunea biograficului se produce firesc, iar faptul autentic capătă valoare fabuloasă doar prin denumirea metaforică.

Autoarea conturează o lume ca un spațiu labirintic cu părți și cu trasee cunoscute, cărora li se alătură forme insolite, surprinzătoare. De aceea, mărturisește că: „Pădurea este aici un topos, legat cumva de arhitectura romanului. Am vrut într-un fel să vorbesc despre întâmplările secrete, despre acele mici fapte pe care oamenii le ascund, uneori, până la moarte, imposibil de povestit, din varii motive, dar care chiar dacă ar ieși la iveală ar atrage după ele alte întâmplări tainice. Cam în ideea aceasta apare aici pădurea, spațiu real în Bucureștiul de altădată, dar și un motiv literar aproape clișeic, asupra căruia am încercat să transfer acest adevăr simplu, despre resorturile inepuizabile ale unei întâmplări. O pădure este spațiul tradițional al monștrilor și al visului, o imagine a subconștientului și toate celelalte care s-au spus de la Jung încoace, dar este, în același timp, casa caldă a unui erou. În pădurea acesta din *Homeric* e un strop din pădurile copilăriei și din vizuinile ei, dar și multe alte

¹ Doina Ruști, *Homeric*, Editura Polirom, 2019, pag. 150

² Ibidem pag. 41

³ Ibidem pag. 72

capcane”⁴. Pădurea a reprezentat, încă din cele mai vechi timpuri, o cetate vegetală simbolică, primul și cel mai important contact al omului cu pământul. Prozatoarea Doina Ruști creionează, în cărțile sale, un univers personalizat, bazat pe experiența copilăriei sale, petrecută în satul Comoșteni, din Craiova, ce simbolizează un spațiu infinit și care se află la revărsarea Jiului în Dunăre, în dreptul insulei Copanița, care, astăzi, nu mai aparține României. Chiar și pădurea Cotroceni păstrează în sevele sale esențele tari ale unor amintiri din copilăria creatoarei. De aceea, mărturisește: „Nu de mult, m-au ajuns din urmă pădurile îndepărtate ale copilăriei. Și sub apăsările lor, cu amintirea acelor crengi care știau toate limbile, mi-am dat seama că mă aflu în mijlocul unei experiențe ample, ca o epopee împănată cu zumzetul victorios al albinelor. Și-așa s-a născut romanul *Homeric*, o aventură începută în bălțile Dunării, trecută puțintel prin acel târg de marțipan, al adolescenței, și consolidată în miticii codrii ai Cotrocenilor”. Astfel, putem considera că pentru Doina Ruști, autenticitatea este o formă de creație, pe care o respectă când își proiectează în ficțiune datele biografice. Creatoarea demonstrează, prin romanul său, că **Interiorul** este singura poartă care deschide – e drept, în mod terifiant – calea spre infinit și invită lectorul să pătrundă, prin intermediul operei create, în caruselului inedit al gândurilor sale, oferindu-i plăcerea de a încerca să le descopere prin raportare la propriile fantasme.

„Romanul *Homeric* pornește dintr-una dintre acele experiențe misterioase care apar periodic în viața unui om. Există întotdeauna fapte care te trag spre zona umbroasă, în pădurile încălcite ale propriei ființe, în acele spații interminabile și parșive care cresc în spatele pleoapelor, seara, înainte de culcare ori în miezul zilelor toride, când lumea nu poate fi văzută decât printre gene și când acolo, pe acea graniță fină a ochiului, unde se despart realitățile curente de celelalte realități, doar ale tale, ei bine, în acea obscuritate, cresc tulpinile fragile ale imaginarului.

În vremea copilăriei plecam des de-acasă, fără să cer voie, fără să povestesc după aceea despre incursiunile mele, încât ajunseseră să mă păzească, făcând de planton în chioșcul de vară ori pe balconul casei. Dar chiar și-așa, știam că pe la amiază, când aerul se îmbâcsea cu mirosurile grădinii opărite de soare, puteam să mă transform în fantomă și să trec ușor pe lângă paznicii mei, mișcându-mă cu lentoare pe lângă măciuliile macilor, îmbrățișând fiecare nalbă înaltă, ocolind corcodușul, târându-mă pe sub umbrele nucului, ca până la urmă să ajung la poartă ori la gaura din gard sau, și mai bine, la tecarul care hipnotiza pe toată lumea cu melodiile măsurate ale tecilor lui. Iar de la tecar era simplu, mă lăsam pe câte o creangă, zgâriindu-mi picioarele, ceea ce pe atunci nu avea nici o importanță. Știam deja că aventura cere sacrificii adevărate, de sânge și carne. De acolo, o luam fie spre Jiu, fie spre pădure. Uneori alergam ca bezmetica, dincolo de toate, în pădurile mari, până la Dunăre sau în insula Copanița, de unde începea raiul. Pe tot drumul acesta, ori în ce direcție aș fi luat-o, dădeam de păduri.

Între timp, lucrurile s-au schimbat, venind spre mine alte aventuri, mai subtile, între care aș trece și-o zi însoțită din dealul Copoului, de pe vremea în care răsfoiam *Batrachomyomachia*, primită de la profesorul meu de greacă. Căci pe Homer l-am îndrăgit cu adevărat abia la Iași, în timpul liceului, traducând cu sârg fragmente alese de un profesor pasionat. Însă, cum se întâmplă, nu de mult, m-au ajuns din urmă pădurile îndepărtate ale copilăriei. Și sub apăsările lor, cu amintirea acelor crengi care știau toate limbile, mi-am dat seama că mă aflu în mijlocul unei experiențe ample, ca o epopee împănată cu zumzetul victorios al albinelor. Și-așa s-a născut romanul *Homeric*, o aventură începută în bălțile Dunării, trecută puțintel prin acel târg de marțipan, al adolescenței, și consolidată în miticii codrii ai Cotrocenilor”. Observăm, astfel, că în opera prozatoarei Doina

⁴ (de la sursă: Răsfoind „*Homeric*”, noul roman semnat de Doina Ruști [fragment] și [interviu] *SemneBune* <https://semnebune.ro/2019/rasfoind-homeric-noul-roman-semnat-de-doina-rusti-fragment-si-interviu/#ixzz60iSRiW47>)

Ruști se întrevăd fragmente din viața sa, aceasta putând fi reconstituită, în urma lecturii cărților sale, asemenea unui joc de puzzle. Lectorul este invitat să patrundă în acest caleidoscop și să descifreze tainele cărților scrise într-un stil original, asemenea unui palimpsest suav alegoric, din care va desprinde mereu o parte din viața scriitoarei. În oglinda labirintică a textului, cititorul avizat intuiește referințele bibliografice, iar ființa artistei este articulată din reflexe ale cărților citite, dar și ale sufletelor celor pe care i-a cunoscut de-a lungul vieții.

Ca geografie mitologizată a Bucureștiului, romanul aduce o poveste neobișnuită care pornește din Pădurea Cotroceni, către întinsa Plasă a Gorganilor (vizavi de Cișmigiul de azi). Teritoriu al unei realități indubitabile și totodată al celor mai stranii întâmplări, Bucureștiul din romanul „Homeri” se completează cu o hartă, care punctează evenimente epice și locuri celebre precum zidul măcelăriei, casa chiramelelor ori conacul lui Filipescu, locuri reale și halucinate, prin care băntuie o fantomă înaltă. Harta, detașată de roman, semnată de Bogdan Calciu, respectă în mare o hartă de la 1791, fiind îmbogățită cu elemente care aparțin ficțiunii.

Despre Gorganul, existent și astăzi, aproximativ vizavi de Colegiul Lazăr, s-au spus multe de-a lungul timpului. Unii au crezut că acolo se află un mormânt medieval. Alții au văzut în movila aceea un loc al comorilor. Romanul „Homeri” vine cu o poveste diferită, spusă de un povestitor neconvențional, a cărui biografie redimensionează simbolismul Gorganului.

Impresionant este modul în care se realizează plonjarea în materia lichidă a trecutului, supunerea narațiunii unor legi ale subiectivității capricioase, explorarea subconștientului, insistența pe detalii și nuanțe din dorința de a descoperi adevărul interzis ontologic.

În acest roman se remarcă faptul că textul a devenit realitatea vie, în care operează criterii precum fragmentarismul, alternarea în alergare a planurilor, textul în text, transparența mediilor de trecere între real și textual, „jocul metatextual”, artificiile de construcție ce dezvoltă „o epică secundă”, construcția pe mai multe niveluri de coerență, glisarea între ele prin jocuri textuale, procedee ironice, reciclarea sistematică a unor eșantioane din depozitul cultural, resemantizarea lor.

Veridicitatea din romanele Doinei Ruști este legată, în principal, de biografia autoarei, credem noi, bazându-ne atât pe dese referiri pe care ea însăși le face, dar, mai ales, pe acei indecși care conectează biograful la opera romanescă.

Experiențele dramatice din viața unui scriitor generează teme, de multe ori răsfrângându-se asupra stilului, influențând în ultimă instanță viziunea specifică, acel „point de vue”, care face recognoscibilă viziunea unui scriitor.

În opinia mea, Doina Ruști se află în galeria scriitorilor de primă mărime ai literaturii române contemporane, o scriitoare cu o operă consistentă și realizări vizibile, cu o tematică diversă, și puternic ancorată în actualitate, dar, mai ales, cu acea capacitatea rară de a schimba registrele narrative, de a se reinventa de la o carte la alta. Iar dincolo de toate acestea există un anume mister în scrisul ei, care îl face pe lector să simtă, uneori, nevoia de a *întâlni* autorul ca ființă reală, situată dincolo de litera și de spiritul cărților scrise, în marea carte a vieții.

Așadar, putem trage concluzia că opera Doinei reprezintă un labirint nelimitat de căutare a sinelui și a adevărului ce transformă lectura într-un act de seducție și de hipnoză vizuală.

BIBLIOGRAPHY

CĂLINESCU, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Iași, Editura Polirom, 2000.

MAURON, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, Traducere din limba franceză de Ioana Bot, Aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Both și Raluca Lupu, Cluj, Editura Dacia, 2001.

RUȘTI, Doina, *Cămașa în carouri și alte 10 întâmplări din București*, București, Editura Polirom, 2010.

RUȘTI, Doina, *Patru bărbați plus Aurelius*, Iași, Editura Polirom, 2011.

RUȘTI, Doina, *Omulețul roșu*, București, Editura Vremea, București, 2004, Editia a II-a, 2012.

RUȘTI, Doina, *Zogru*, București, Editura Polirom, 2013.

RUȘTI, Doina, *Manuscrisul fanariot*, Iași, Editura Polirom, 2016.

RUȘTI, Doina, *Fantoma din moară*, București, Editura Polirom, 2017.

RUȘTI, Doina, *Mâța Vinerii*, Iași, Editura Polirom, 2017.

RUȘTI, Doina, *Homeric*, București, Editura Polirom, 2019.